

Bunyik Zoltán

A VAJDASÁGI KORMÁNY ELKÉPZELÉSEI A MAGYAR NYELVŰ FELSŐOKTATÁS FEJLESZTÉSÉRŐL

A tartomány szerepét a felsőoktatásban az egyes oktatási törvényeken kívül a tartomány meghatározott jogköreiről szóló, ún. omnibusztörvény is szabályozza. A tartományi hatáskörök a következőket is jelentik: a tartomány felsőoktatási intézményeket is alapíthat, megállapítja, hogy biztosítva vannak-e azok a feltételek, amelyek elengedhetetlenek a főiskolák és a karok megnyitására és működéséhez, meghatározza a főiskolák és a karok első évfolyamára beiratkozott elsősök számát, alapítóként kinevezi képviselőit a főiskolák, karok és az egyetem igazgatási szerveibe, közigazgatási felügyeletet lát el a főiskolák és a karok esetében stb.

Tekintettel a Vajdaság többnemzetűségére, multikulturális és multikonfesszionális jellegére, a tartomány szerepére utalnak a felsőoktatás fejlődése szempontjából a kisebbségi jogokat és szabadságokat szavatoló törvény 13., 14. és 15. szakaszai. E szakaszok szabályozzák az anyanyelvű oktatás kérdéskörét.

A MAGYAR NYELVŰ FELVÉTELI VIZSGÁK BEVEZETÉSE ÉS EZEK EREDMÉNYEI

Mivel a hatályos szerbiai felsőoktatási törvények a magyar nyelvű, illetve általában a kisebbségi nyelvű felvételizést nem szabályozzák, a Tartományi Oktatási és Művelődési Titkárság szükségesnek tartotta egy olyan határozat meghozatalát, amely a beiratkozáskor azonos jogokat és esélyeket szavatol azoknak a felsőoktatási intézményekbe belépni szándékozó tanulóknak, akik középiskolai tanulmányaikat kisebbségi nyelven fejezték be. A vajdasági kormány ajánlatára a Vajdasági Képviselőház 2001. március 29-én határozatot hozott a nemzetiségi nyelven történő felvételi vizsgákról. A határozat értelmében a felsőoktatási intézménybe (főiskolára, egyetemi karra) jelentkező tanulóknak választási lehetőségük van, és a beiratkozáskor feltüntethetik, hogy mely kisebbségi nyelven (magyar, szlovák, román vagy ruszin) óhajtanak felvételizni.

A felsőoktatási intézmények kötelesek a kisebbség nyelvén is megszervezni a felvételi vizsgákat. Ettől a köteleességtől a Vajdasági Végrehajtó Tanács *men-
Elhangzott a 2003. november 21-én Szabadkán megtartott Vajdasági Magyar Felsőoktatási Konferencián.*

tesítheti az intézményeket, de csak abban az esetben, ha egész Vajdaság területén nincs olyan tanár vagy munkatárs, aki értékelni tudná a felvételizők teljesítményét a vizsgán. A vajdasági kormány a 9 főiskola és a 13 egyetemi kar közül csak két szerb nyelven oktató intézményt (a mitrovicai és a kikindai óvónőképzőt) mentesítette a magyar nyelvű felvételi vizsga megszervezésétől.

Az anyanyelvű felvételizés első évében 175 leendő főiskolás és 255 leendő egyetemista felvételizett magyarul. A 2002/2003. tanévben pedig már összesen 537.

A TARTOMÁNYI OKTATÁSI ÉS MŰVELŐDÉSI TITKÁRSÁG KEZDEMÉNYEZÉSEI A MAGYAR NYELVŰ FELSŐOKTATÁS FEJLESZTÉSE ÉRDEKÉBEN

A Tartományi Oktatási és Művelődési Titkárság több alkalommal utalt arra, hogy a felsőoktatásról szóló törvényekben a kisebbségi nyelveken folyó oktatás nincs megfelelő módon szabályozva. A felsőoktatási intézmények ugyanis nem kötelesek megszervezni a kisebbségi nyelven történő oktatást. Elvileg lehetőség van erre, de ugyanolyan feltételekkel, miniszteri engedéllyel, illetve önálló kari döntéssel, mint bármely más idegen nyelv esetében.

A Titkárság előterjesztései szerint a felsőoktatási törvényekkel úgy kellene meghatározni a kisebbségek nyelvén folyó oktatást, hogy a főiskolák és az egyetemi karok kötelesek megszervezni azt minden olyan esetben, ha legalább 20 hallgató ugyanazon évfolyamról és szakról igényli. Ha viszont ez a létszám 20 alatt van, akkor a kar önállóan vagy más karokkal közösen köteles anyanyelvi lektorátust alakítani az anyanyelvi szakterminológia elsajátítása érdekében.

A Titkárság abból indult ki, hogy az általános és középiskolai törvényekben az anyanyelvű oktatás a kisebbségek jogaiként került meghatározásra. Márpedig ebben az esetben az állam köteles a kisebbségek nyelvén oktató pedagógusok képzését is megszervezni. A hivatalos nyelvhasználatról szóló törvény pedig azt irányozza elő, hogy a kisebbségek nyelve használható az állami szervekben, a közigazgatásban és más intézményekben is. Ez esetben szintén az állam feladata, hogy gondoskodjon olyan szakemberek képzéséről, akik a kisebbségek nyelvén tudnak szóban és írásban kommunikálni.

A Tartományi Oktatási és Művelődési Titkárság ezen elképzeléseit és javaslatait mindeddig nem támogatta sem a tartományi kormányzat, sem a belgrádi Oktatási Minisztérium.

A Tartományi Oktatási és Művelődési Titkárság több hónapos szakmai előkészület és politikai egyeztetés után végleges formában és elfogadható javaslat alakjában 2003 júniusában hivatalosan előterjesztett egy szabadkai székhelyű magyar nyelvű tanító- és kétszakú tanárképzést felvállaló Pedagógiai Kar alapítására vonatkozó javaslatot. Mindeddig nem került megvitatásra a vajdasági kormányban.

A VAJIDASÁGI FELSŐOKTATÁS FEJLŐDÉSÉNEK STRATÉGIÁJA

A Vajdasági Végrehajtó Tanács 2003 szeptembere folyamán elfogadta a Tartományi Oktatási és Művelődési Titkárság által kidolgozott jelentést és annak záradékát, miszerint 2003 végéig ki kell nevezni egy bizottságot az említett stratégia kidolgozására. A bizottság kinevezésére november végéig sor kerül majd.

A felsőoktatás-fejlesztési stratégia kidolgozása igen összetett feladat, mert a munka során több olyan fontos tényezőt is figyelembe kell venni, amely nagymértékben befolyásolhatja a munkát és annak eredményét.

A vajdasági felsőoktatási stratégiának illeszkednie kell a szerbiai felsőoktatási reformhoz, mely a szerbiai felsőoktatási rendszert a bolognai folyamat mentén fel szeretné zárkóztatni az Európai Unió országaihoz.

A Vajdaság gazdasági szempontból az ország legfejlettebb része, olyan adottságokkal rendelkezik, melyek alapján az ország többi részénél gyorsabban át tud jutni a gazdasági átalakulás nehéz folyamatán. A Vajdaság történelmileg és kulturálisan is Közép-Európa részének érzi magát, és mindezeket a szempontokat a felsőoktatás-fejlesztési stratégiának is tükröznie kellene. A stratégia kidolgozására kihatással lesz a Vajdaság pillanatnyi és az esetleg ettől eltérő jövőbeli helyzete a Szerb Köztársaság jogrendjében.

A demográfiai adatok szerint Vajdaság lakosságának száma állandóan csökken, a lakosság öregszik, a születési arány a legalacsonyabbak közé tartozik Európában. A felsőoktatási stratégiának ezt az elmet sem szabad figyelmen kívül hagynia. Ezenkívül még számos felmérést kell készíteni, adatokat összegyűjteni, mint pl.: az általános és középiskolások, valamint a felsőoktatás hallgatóinak területi megoszlása, a tanulók nemzetiségi hovatartozása és érdeklődése az egyes szakmák iránt, a munkaerőpiac helyzete stb.

A VAJDASÁGI MAGYAR FELSŐOKTATÁSI KOLLÉGIUM

Olyan helyzetben, amikor az anyanyelvű felvételizésen túl nem tudta a Tarományi Oktatási és Művelődési Titkárság más lényeges pontokon is javítani a magyar nyelvű felsőoktatás helyzetét, a Vajdasági Magyar Felsőoktatási Kollégium kiemelt támogatásáról döntöttünk.

A 2001-ben alakult Vajdasági Magyar Felsőoktatási Kollégium célja a vajdasági magyar tudományos utánpótlás tervszerű nevelése. A kollégium tarományi tudományos-oktatási intézményként működik, és tevékenységének szakmai színvonalát a szerveiben helyet foglaló akadémikusok, egyetemi tanárok és kutatók biztosítják.

A szakkollégium működési alapja egy ösztöndíjazási rendszer és a vele járó tutoriális oktatási-képzési forma. A kollégium e koncepció alapján a vajdasági felsőfokú tanintézmények legtehetségesebb egyetemi hallgatóit karolja fel, egyengeti útjukat tanulmányaik során – egy jövőképpel rendelkező, fiatal értelmiségi elit, elsősorban a lendő vajdasági magyar egyetemi tanári káderréteg kialakítása érdekében. A kollégium célja a végzett kollégisták hazai karokon való elhelyezkedésének támogatása. Nem titkolt célja továbbá a vajdasági magyarság csaknem háromszoros alulreprzentáltságának feljavítása a felsőoktatásban.

A kollégium tutoriális képzési módszer segítségével szervezi meg az egyéni foglalkozásokat a kollégista rendes tanulmányaival párhuzamosan. Emellett folynak az angol nyelvi és informatikai kurzusok és más sikeres közösségi programok kiemelkedő vendégprofesszorok részvételével. A kollégiumi képzés három évig tart. Jelenleg, működésének harmadik évében, 34 ösztöndíjasa

és ugyanennyi tutora van. A kollégium az újvidéki Forum-ház udvari szárnyában bérel irodát és előadói termet, Szabadkán pedig a helyi karok és főiskolák termeit használja.

A vajdasági magyar tudományos utánpótlás tervszerű nevelésének egyik leghatékonyabb eszköze a Tudományos Diákköri Konferenciák szervezése, a diákköri munkák publikálása. A kollégium 2002 novemberében Szabadkán megrendezte az I. Vajdasági Magyar Tudományos Diákköri Konferenciát, 56 résztvevővel, az idén novemberben Újvidéken viszont már a másodikat, 76 résztvevővel.

A kollégiumnak magyar nyelvű szakkönyvtára, médiatára van, infrastrukturális háttere pedig állandó fejlesztés alatt áll. A kollégiumon belül még az alapítás évében, 2001-ben megalakult a Professzorok Háza, 2003-ban pedig a Tudósklub. A kollégium honlapján pedig mindennek virtuális változataként megnyílt az első Vajdasági Magyar Tudományos Web-olvasóterem.

A kollégium működési feltételei bizonytalanok, létalapját ideiglenes pályázatok útján biztosítja. Ezért fontos távlati terv egy modern kutatási-oktatási központ a mintegy 1500 Újvidéken tanuló magyar egyetemista, és a kb. 100 Újvidéken élő magyar tudományos kutató, egyetemi tanár részére. Ehhez az Apáczai Közalapítvány segítségére is számít a kollégium. Úgy vélem, a kollégiumnak meg kellene jelennie a Magyar Nemzeti Tanács programjaiban is, és erőfeszítéseket kellene tenni a további intézményszerűsítés irányában is.

KÁRPÁT-MEDENCEI MAGYAR FELSOÓKDATÁSI TÉRSÉG

Az 1999-ben kibocsátott, az európai oktatási miniszterek által aláírt Bolognai Nyilatkozat állást foglalt az Európai Felsőoktatási Térség létrehozása mellett. Talán megfontolandó lenne egy Kárpát-medencei Magyar Felsőoktatási Térség létrehozása is. Úgy vélem, a vajdasági magyar felsőoktatás igazi perspektívája egy Pannóniai Magyar Felsőoktatási Térség lehetne. Hisz az intézmények szoros kapcsolata, a tanárok és a hallgatók mobilitása, a különböző továbbtanulási és távoktatási rendszerek nagy hasznára válhatnának a vajdasági magyarságnak is. Tudom, hogy a jelenlevők elkötelezett hívei és építői a vajdasági magyar és a magyarországi felsőoktatás szoros kapcsolatrendszerének. De sajnós elválasztó falak építésére is van példa. A legutóbbi, a vajdasági magyar közvéleményben nagy port felvert eset az volt, amikor egy újvidéki kar csak 7 különbözőzeti vizsga árán volt hajlandó honosítani egy szegedi magyartanár-diplomát.

Egy ilyen eljárás nem felel meg az EU-s követelmények szellemének. Ugyanis az EU Tanácsának 92/51. számú utasítása úgy fogalmaz, hogy az általános elv az azonos szakirányú oklevelek automatikus elismerése, kivételesen azonban a helyi hatóságok kiegészítő képzést akkor kérhetnek, ha jelentős eltérést állapítanak meg az oktatás hossza vagy tartalma szerint. Ugyanez a megfogalmazás szerepel az 1997-ben az Európa Tanács keretében megkötött Lisszaboni Nyilatkozatban is, melyhez országunk utólag csatlakozott.

Hogy lesz-e egy magyar–magyar bolognai folyamat a Kárpát-medencében, az most már csak tőlünk függ.